

Kultur i Estland

Här finns någonting för alla!

Estland
En glad överraskning.

Kultur med en dramatisk historia

Kulturen i Estland har formats av århundraden av främmande makters ockupation. Det har gett tydliga avtryck i språket, arkitekturen och kanske framför allt i de tusentals folksångerna. Ända sedan 1200-talet har Estland styrts omväxlande av Tyskland, Ryssland, Danmark, Sverige och Polen, och trots Estlands efterlängtrade självständighet 1991 har varje nation lämnat sina egna spår. Dagens kulturella liv skulle inte

se ut som det gör utan landets dramatiska historia, vare sig det handlar om sången, poesin eller litteraturen. Men samtidigt är det inte svårt att upptäcka Estlands speciella egenart, i allt från byggnadsstilen hos en gammal lada till moderna huskroppar i glas, från mönstret i en handstickad vante till interaktiva lösningar på Internet.

Medeltidsdagar på Stadshustorget.

En av alla gatufestivaler som arrangeras i Tallinn.

Kärlek vid första ögonkastet

Det första mötet för de flesta turister som kommer till Estland är med Tallinn. Den tusen år gamla huvudstaden är en av de mest välbevarade medeltida städerna i Europa med en egen stadsmur. Gamla stan i Tallinn är till och med upptagen på Unescos världsarvslista. Här kan man se byggnader som har uppförts under många olika tidsepoker, vilket har resulterat i en helt unik mångfald. Men även perioder av krig och långvarigt inflytande från rika, utländska handelsmän har gjort staden till vad den är i dag. Tallinn har de svåra tiderna att tacka för att Gamla stan är så välbevarad, eftersom brist på pengar förhindrade att husen revs för att följa nya, moderna trender. Det är en miljö som gjord för att strosa omkring i, med trånga kullerstengator och historiska byggnader, kyrkor och urgamla butiker som har legat i samma lokaler i hundratals år, samtidigt som nya byggnader sträcker sig längs de mer moderna kvarteren. Oavsett om man besöker stadsdelarna Kalamaja, Kadriorg, Uue-Maailma eller några av de snabbt växande, nyare områdena är det lätt att ta sig fram till fots, med cykel, taxi eller spårvagn.

För den som är intresserad av konst är det perfekt att börja med Tallinns konsthus i Estlands mest välbevarade funktisbyggnad från 1930-talet. Fortsätt härifrån till Kumu konstmuseum, som har den största konstsamlingen i Baltikum och blivit utsedd till Europas bästa museum 2008. Kumu konstmuseum ligger strax intill den vackra Kadriorgparken och visar det allra bästa inom estnisk konst. Det är ständigt nya, spännande utställningar på gång. Sedan är det bara ett kort promenadavstånd till det fantastiska barockslottet med tillhörande parkområde, barnens park och Mikkelmuseet med en intressant samling av utländsk konst.

Utställning på Kumu konstmuseum.

Tartu har en egen festival för kärleksfilm.

Gör en dagsutflykt!

Vill du se någonting annat än Tallinn och inte har mycket mer än en helg på dig i Estland är det lätt att göra en dagsutflykt till någon av de mindre städerna, till exempel Tartu, Viljandi och Pärnu. Du reser iväg med tåg eller buss tidigt på morgonen och återvänder på kvällen.

Tartu, med sitt universitet som grundades 1632, har alltid varit landets ryggrad. Välbevarade medeltida kyrkor står intill universitetets klassiska byggnader, och här finns även gott om vackra grönområden och trivsamma kaféer och restauranger. Dessutom har Tartus sekelgamla förorter bevarats: deras bohemiska miljöer tar besökaren till en helt annan epok. Tartu är tack vare sina studenter en stad som hela tiden pulserar. Men även Viljandi är ett charmigt alternativ med ett rikt kulturliv som omfattar Kulturakademien, Uglateatern, Kondas center för naiv konst och populära folkmusikfestivaler. För dig som vill lämna Tallinn och Tartu för någon dag och njuta av ett lite lugnare tempo är Viljandi precis rätt val.

Den mest välbevarade badortsmiljön, med vackra hus i estnisk funkisstil från tidigt 1920-tal

hittar du i Pärnu. Staden kallas också för Estlands sommarhuvudstad och medan Tartu blir mer tyst och stillsam när universitetet stänger under sommaren lever Pärnu upp och blir livligare än någonsin. Inom bara en kort prome-

Kondas center för naiv konst i Viljandi.

Pärnu är Estlands sommarhuvudstad.

nads räckhåll kan du förutom alla stränderna besöka konstgallerier, konserter och nattklubbar. Här erbjuds du sval elegans och pulserande nattliv sida vid sida.

Spännande mångfald

Utanför de större städerna hittar du en unik mångfald när det gäller människors sätt att leva. Det är speciellt tre regioner som är värda att nämna i sammanhanget: Setumaa, Lahemaa och öarna.

Setumaa ligger i den sydöstra delen av Estland, och är historiskt sett en ortodox region, vilket har gjort att den urgamla Setokulturen har bevarats. Det gäller allt från det speciella sättet att sjunga på och ett mycket ålderdomligt språk, till folkdräkter och smycken och sist men inte minst kokkonsten. För den som vill veta mer går det bland annat att fördjupa sig i ämnet på Värska lantbruksmuseum. Men inget går naturligtvis upp mot att uppleva Setofolkets kultur i någon av byarna. Resan hit lönar sig särskilt under de olika traditionella högtiderna och festligheterna. Framför allt under årets största händelse, Seto Kungadömes dagar, när Setofolket ska välja sin egen regent för det kommande året. Här bestäms även vem som ska brygga

Seto-kvinnor sjunger sina traditionella folksånger.

Intressant arkitektur finns över hela Estland.

ölet, tillverka vodkan och ansvara för andra nödvändiga sysslor.

Nationalparken i Lahemaa vid landets norra kust är känd för sin makalösa natur, men här ligger även landets vackraste herrgårdar (Palmse, Sagadi, Vihula), som inte bör missas av den som är intresserad av estnisk arkitektur. Utsökt

estländsk mat kan du hitta på krogarna i Altja och Viitna, och därefter är det värt att stanna till i byn Käsmu med alla sina vitmålade kapteensvillor. På väg österut från Lahemaa passerar du den trivsamma staden Rakvere, och sedan fortsätter färden mot Narva, som har ett av Estlands mest imponerande slott. På andra sidan floden skymtar Ryssland.

På de mindre öarna Kynö och Runö kan du uppleva folkkultur i sin mest intressanta form. Men även de större öarna Ösel, Dagö, Muhu och Ormsö har var och en sin egen särart. Den som är kulturintresserad har stort utbyte av att se Ösels medeltida kyrkor, charmiga väderkvarnar och slottet mitt i huvudorten Kuressaare. Dagö har i sin tur ett stort antal fyrar varav en är norra Europas äldsta.

Samtliga av dessa regioner passar även för en längre semester – och alla sevärdheter är lätta att ta sig till med bil (eller en lite mer tidskrävande cykeltur). Det är inte svårt att hitta ett trevligt hotell eller ett bra ställe att äta på – för att uppleva kultur på avstånd från stadsbruset, men ändå mitt i vardagslivet.

Ösels operafestival i Kuressaare.

Estländsk mat

Att äta är en av våra äldsta kulturella aktiviteter, och estniska mattraditioner har huvudsakligen influerats av det tyska och ryska köket. Samtidigt spelar naturligtvis det geografiska läget en avgörande roll. Vin och tropiska frukter har alltid behövt importeras samtidigt som produkter av säd håller hög kvalitet – bröd och gröt, öl och vodka är viktiga beståndsdelar i Estlands matkultur. Dagens estländska krögare håller på att utveckla ett innovativt, modernt kök som tar tillvara på landets egna råvaror och lagar till dem på bästa möjliga sätt. Framför allt i Tallinn finns ett stort utbud av högklassiga restauranger men du äter även mycket gott på de många spa-hotellen. På sommarhalvåret är det roligt att besöka någon av matmarknaderna. Två av de mest välkända och traditionella finns i Nõmme i Tallinn och i Tartus historiska saluhall, båda med intressant arkitektur från respektive epok.

Vem som helst som har smakat rökt, estnisk skinka eller baltisk kryddsill och färsk, kokt po-

Matlagning i det estniska köket.

tatis skulle kunna skriva under på att det estniska köket är delikat. Det är den unika kombinationen av enkla, noga utvalda råvaror som är hemligheten.

En av alla marknader som finns i Tallinn, i distriktet Rottermann.

Läsupplevelser

En lyckad semester är inte komplett utan en bra bok.

Sedan flera århundraden tillbaka har det varit Tallinn och Tartu som har samlat en bokintresserad publik i Estland. Det är just i dessa städer som de viktigaste litteraturfestivalerna hålls, bland annat Head Read i Tallinn och Prima Vista i Tartu, båda i maj månad när det börjar bli skönt att vara utomhus igen.

Det är också roligt att besöka uppläsningar, som hålls en kväll i veckan hos författarförbunden i Tallinn och Tartu (onsdagar i Tallinn, tisdagar i Tartu). I de större bokhandlarna finns det även ett intressant urval av översatt, estländsk litteratur. För dig som är specialintresserad går det alltid bra att kontakta The Estonian Literature Centre (www.estlit.ee), som har som främsta mål att sprida intresset för estländsk litteratur utomlands.

Indrek Hirv läser ur en av sina böcker.

Någonting för varje bokälskare.

Sångarfältet i Tallinn under en av festivalerna.

Sångfestivaler

En stor del av Estlands kulturliv utgörs av sångfestivalerna. Den största och mest välkända av dem är Tallinns sångfestival, som arrangeras på sångarfältet vart femte år och består av en samlad kör på mellan 10 000 och 20 000 sångare. Samtidigt är det 100 000-tals personer som lyssnar, vilket är helt makalöst med tanke på att Estland bara har drygt en miljon invånare. Den allra första sångfestivalen hölls i Tartu 1869, i och med landets gryende nationalkänsla, och ända sedan dess har estländarna regelbundet samlats för att sjunga och dansa. Över hela landet arrangeras större och mindre festivaler på sommaren och det finns till och med en punkfestival, även om majoriteten är helt inriktad på folkmusik. För estländarna är sångfestivalerna inte enbart ett stort arrangemang utan lika mycket en symbol för deras frihetskamp. Den senaste festivalen i Tallinn, som hölls i juli 2009, lockade till sig mer än 37 000 deltagare.

Estland har även en punkfestival.

Övriga festivaler

Den kulturintresserade besökaren har god nytta av att ta reda på när och var alla lokala festivaler hålls innan resan till Estland bokas. Här är en kort sammanfattning av det som absolut inte bör missas.

En av de största festivalerna i Estland är den internationella Black Nights Film Festival (PÖFF), som under årens lopp har vuxit och blivit omtalad i Europa – inte för dess storlek utan för filmernas höga kvalitet och det intressanta urva-

Den populära jazzfestivalen Jazzkaar.

let. För dig som är mer intresserad av estländsk film går det alltid att köpa med sig översatta filmer hem från de större videobutikerna. Håll särskilt ett öga på dockfilmer och tecknade filmer, som är berömda världen över och många av dem finns utgivna på DVD.

För dig som älskar jazz äger den internationella festivalen Jazzkaar rum varje år och är något

International Black Nights Film Festival i Tallinn.

som är värt att hålla ögonen på. Den pågår inte under en specifik vecka utan är utspridd i mindre evenemang över hela året. Jazzkaar lyckas numera dra till sig de största världsnamnen tillsammans med det bästa som Estlands musikscen inom jazzen har att erbjuda. Men den mest anmärkningsvärda festivalen är Viljandis

Allt kan hända under den internationella dansfestivalen i augusti.

Viljandi folkmusikfestival.

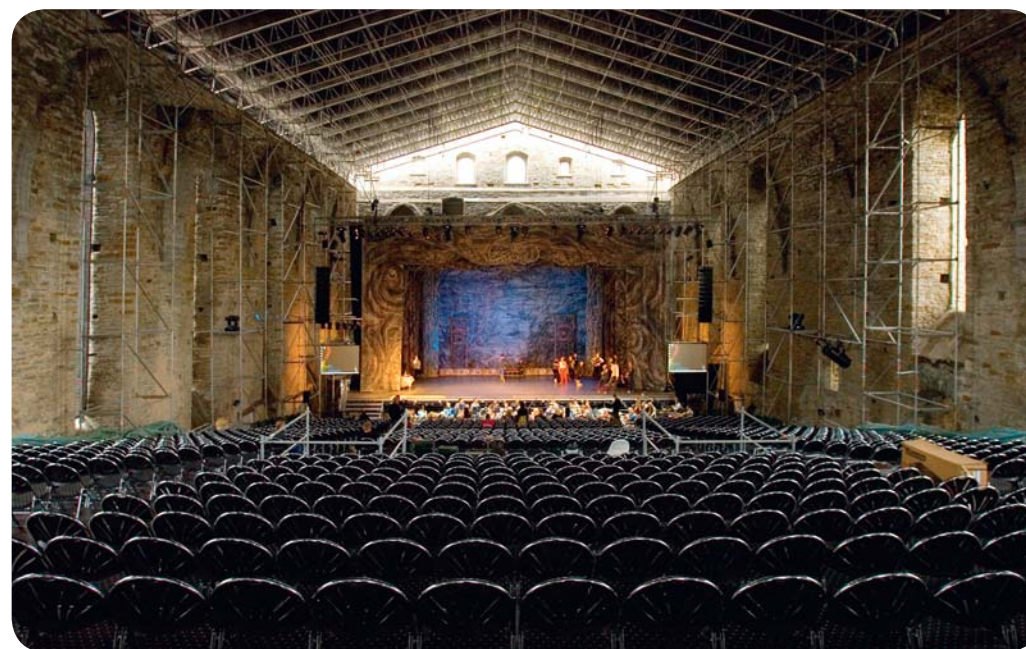
folkmusikfestival, eller Viljandi Folk, eftersom stans invånarantal mer än fördubblas under de dagar som den pågår. Hit åker man inte enbart för musikens skull utan även för den trivsamma

stämningen. Men naturligtvis är artisterna av hög kvalitet, vilket alltid varit av största vikt ända sedan festivalen startade 1993 tills den har blivit så etablerad som den är i dag.

Rakvere Baltoscandal är en mycket intressant teaterfestival vars historia sträcker sig längre bak i tiden än Republiken Estlands egen. Alla som uppskattar radikal, alternativ eller helt enkelt bra teater i en internationell miljö hittar precis vad de söker här.

Birgittafestivalen arrangeras i ruinerna av klostret Sankta Birgitta i Pirita i utkanten av Tallinn, men även mitt i Gamla stan, och är ett evenemang för älskare av både sakral- och klassisk musik. Den vackra och stillsamma klostermiljön gör att konserterna blir en totalupplevelse, en stunds vila och uppladdning för själen.

De flesta av festivalerna kan man läsa mer om på Internet, men det bästa sättet att uppleva Estlands varierade kulturliv är naturligtvis att komma hit på besök. Vi hoppas att du får en härlig tid och många spännande upplevelser!

Birgittafestivalen hålls i det medeltida klostret i Pirita.

www.visitestonia.com

www.einst.ee

www.festivals.ee

www.laulupidu.ee

www.estoniantheatre.info

www.estmusic.com

www.eestimaitse.com

www.kunstikeskus.ee

www.estlit.ee

www.piletilevi.ee

www.opera.ee

www.concert.ee

www.poff.ee

www.jazzkaar.ee

www.folk.ee

2011
TALLINN
EUROPEAN CAPITAL OF CULTURE

www.tallinn2011.ee